

(Нови Репортер, 28.10.2009)

На политичкој сцени Босне и Херцеговине, у октобру 2009. године, највећу пажњу јавности привукла су два скупа у кампу НАТО-а и ЕУФОР-а у Бутмиру. Током другог окупљања, представници Сједињених Америчких Држава и Европске уније, Џејмс Стајнберг и Карл Билт, упознали су челнике водећих странака из Републике Српске и Федерације са приједлогом уставних промјена у БиХ. Међутим, домаћи актери су одбили тај документ, наравно, са различитим образложењима. Послије неуспјешног «самита на врху», завладала је прилична конфузија, када је ријеч о процјенама о томе «шта се ваља иза брда». На почетку разговора за «Нови Репортер», политички филозоф Емил Влајки окарактерисао је догађаје у Бутмиру као глуму са прецизним закулиским циљем, мада је истакао да је у првобитно приписао другачије значење састанцима у војној бази код Сарајева: «Сматрам да је читав тај 'бутмирски процес' једна велика фарса и да скрива нешто друго, што нема везе с оним што је најављено у документу који је тамо био у оптицају. То могу поткријепити одређеним чињеницама. Најважнија је та што сам у једним страним новинама прочитао изјаву активног учесника 'бутмирског процеса' – да су западни актери тих окупљања знали да ће њихова иницијатива бити одбијена. С једне стране, они су поставили неприхватљиве захтјеве пред РС, а с друге стране, приједлог се уопће није бавио положајем хрватског народа у БиХ. То је помало подсјетило на Рамбује, када се Мадлен Олбрајт хвалила по свијету како су они поставили такве услове Милошевићу и тадашњој југославенској влади које ниједна земља не би прихватила. Онда сам у први мах помислио, што сам и исказао у једном свом интервјуу, да они уствари хоће да изазову конфликтну ситуацију. Тада сам се емотивно повео за привидом који је сјајно изрежиран, гдје се настојало преко такозваног 'бутмирског процеса' приказати нешто што је, уствари, илузија и варка. Али, било је тако увјерљиво направљено, да сам повјеровао да је то истина».

Нови Репортер: Шта сада третирасте као суштину два састанка у Бутмиру?

Влајки: Читав тај «бутмирски процес», који се практично није ни одиграо, ишао је за најважнијим циљем - да се српска страна приволи да дефинитивно уђе у НАТО. За разлику од хрватске и бошњачке стране, гдје нема оклијевања, једино је још српска страна показивала одређене сумње, уз изјаве да треба питати народ и организирати референдум, због тога што су од свих овдашњих народа само Срби испаштали од НАТО-а, од агресије на Југославију и Србију, преко бомбардирања Пала, до демонизације Срба и којекаквих уцјена с те стране. Значи, код Срба је, преко појединих

странака и политичких личности, остало неког чојства и они су изразили сумњу у приступање БиХ, а тиме и Републике Српске НАТО-у. Поред свега, анкета коју је спровео НАТО у љето ове године показала је да 75 одсто Срба из РС не жели да уђе у ту војну организацију. Тај отпор, једини у региону, требало је сломити, пошто је Србија прогласила војну неутралност, а у РС је изражена сумња да треба приступити западној војној алијанси. Због тога је план био такав да се дају немогући услови које ће српска страна одбити, а када буду дошле у питање тзв. евроатлантске интеграције, онда ће се казати – ето, ми смо успјели одбранили РС, а то што ћемо ући у НАТО представља далеко мањи проблем него што је нестајање Републике Српске. Ишло се на један такав садржај, гдје ће ови моћи доказати да су браниоци отаџбине, а улазак у НАТО ће се појавити као секундарни проблем, тако да се мени чини да је то једна велика фарса.

Какав значај има унутрашња структура БиХ, с тог становишта?

Запад искључиво занима улазак цјелокупног региона у НАТО, баш њих брига хоће ли остати РС и како ће БиХ бити административно подијељена. Они чак и воле да буде више конфликта у оквиру Босне и Херцеговине и да се та рана непрестано одржава. Јер, чим имате људе, странке, ентитете и народе који се свађају између себе на одређеном територију, Запад лакше доминира тим територијем, то је ствар стара колико и историја. Према томе, њих једино занима империјалистичка политика тамо гдје њихови геостратешки и нафтни интереси то захтијевају, пошто они сад губе рат у Ираку и Авганистану, а и Пакистан се појавио као ново жариште сукоба и то све опасније. Њима је потребно топовско месо за империјалистичке циљеве и они то сад рјешавају преко НАТО-а, јер Американци и Енглези не могу више то сами рјешавати, као што су чинили у првој фази напада на Ирак. Потребне су им свјеже балканске снаге из Хрватске, БиХ и других крајева. Узалудне су све могуће комбинације око бутмирског процеса и обнове прудског процеса, јер је њих баш брига за Србе, Бошњаке и Хрвате. Свеједно им је како ћемо се ми овдје понашати, за НАТО је битно да будемо под њиховом контролом, зато што им треба извор ратника који ће гинути умјесто Американаца и Британаца.

Ако је једини циљ догађаја у Бутмиру да НАТО преузме простор БиХ, чему онда то позориште, када у Федерацији ионако није било никаквог отпора, док је у РС негодовање имало симболични карактер?

Не бих рекао да је то симболично.

У сваком случају, манак ентузијазма за улазак у НАТО је новијег датума.

Премијер РС Милорад Додик је прије пар мјесеци, поводом војне вјежбе у Грузији, изјављивао како Срби треба да се повуку из НАТО - снага у Грузији. Мислим да је он по увјерењу и даље остао против НАТО-а, а сад из политичких, да не кажем политикантских разлога, прича наоколо како је он особно за улазак у НАТО. У сваком случају, он је политичар, има право да сваки дан мијења мишљење. Онда кад му је сјела за врат политикантска оптужница, која се припрема у Сарајеву, хтио је да добије на широкој популарности у народу. Тад је склопио некакав привремени пакт са Босићем и СДС-ом, који стоји на врло јасним позицијама противљења уласка БиХ, а самим тим и РС у НАТО. Дакле, он лавира, у посљедње вријеме не говори о томе, него говори да су евроатлантске интеграције ствар партија, а да је све остало ствар народа. Али, ипак се мора схватити једна ствар – Запад, а посебно Американци, не вјерују Србима. Они мисле, вјеројатно и с правом, да ће Срби у крајњој линији увијек стати уз Русе. Пошто Запад сад води хладни рат против Русије, они не желе никакав реметилачки фактор у том погледу у региону, а једини «реметилачки фактор» - то су Срби, како у Србији, тако и у РС, који се на овај или онај начин супротстављају НАТО - пакту, и то с правом, пошто су на властитој кожи искусили шта значи НАТО, а и даље то знају јако добро.

Колико су, по вашој процјени, утемељене опсервације о нејединству на релацији Вашингтон – Брисел, па чак и међу представницима ЕУ, током скупова у Бутмиру?

Ту има нечега, једино је питање у којој мјери. Постоје размирице између европског и америчког разумијевања Европе. Америка увијек сматра да су у Европи савезници – вазали, а да су сви други слуге и робови. Европи је доста конфликта и ратова, поготово на Балкану. Они би хтјели конструирати озбиљну европску заједницу, а Американци их читаво вријеме инструментализирају, у смислу тога да Европљани остварују тзв. америчке националне интересе, јер Американци по свим тачкама свијета, у свемиру и црним рупама, имају своје националне интересе. Нажалост, Европа још увијек углавном подлијеже том америчком утјецају, а да размирица има, то је јасно као дан, али је исто јасно да Американци унутар тих размирица увијек остају као побједници, односно, у крајњој линији намећу своју вољу. Размирице су постојале и око бутмирског пакета, али, мислим да су их Американци убиједили, да је најважније за Европу, а наравно и за САД, да сломе тај отпор Срба према НАТО-у и да читаву циркуску представу у Бутмиру организирају тако да на концу Срби буду сретни што су се ишчупали, што су се успјели супротставити приједлозима унитаризације БиХ и прихватили НАТО као «далеко мање зло».

Како оцјенујете однос Русије и Србије према актуелним токовима у БиХ?

Руси, који поново стижу на свјетску сцену, имају довољно унутарњих проблема. За њих је Балкан још увијек предалеко, а нафтни «Јужни ток» биће оперативан за двадесетак година. Наравно, они ће испољавати интерес према оном што је српско и православно, али не у превеликој мјери. С друге стране, Срби у Србији и РС мало играју и на карту Руса и на карту Запада, јер немају другог избора, али, у преломним ситуацијама, као што је косовска криза, Руси нису ништа помогли и прихватили су да Срби практично пристану на Косово - републику, на одвајање тог територија као самосталне државе. Читава политика Бориса Тадића иде у том смјеру, а то значи да се фактички, а не теоријски, прихвати сецесија Космета. Прича о борби мирним средствима, преко међународног права, представља најобичнију глупост. То је чисти вид капитулације. Космет је за Запад нешто што постоји као самостална држава. Руска екипа то зна. Руси дају формалну помоћ и подршку београдском естаблишменту да се у међународним релацијама косовско питање и даље помиње као да није рјешено, али, то су глупости, јер сви знају да је тај териториј, како сада ствари стоје, изгубљен. Међутим, утјешно је да се пружа нека помоћ у том погледу. Руси се налазе у незгодној ситуацији, могу они причати колико год хоће, да Космет и Јужна Осетија нису иста ствар, али је јасно да се у оба случаја нешто одваја од нечега. Какве год егзибиције изводили, они не могу у једном случају бранити једну ствар, а на другом случају то негирати. Што се они у Осетији нису борили правним средствима, него су ушли са трупима? Дакле, на силу се може једино одговарати силом, а фамозно међународно право је право Запада. Све међународне институције су западне институције, а све западне институције, од Уједињених нација до ММФ-а и Свјетске банке, постоје да би се одржавала доминација Запада у свијету.

Може ли данашња руска политика утицати на повољнији статус РС?

Није ли недавно руски амбасадор у БХ поводом других питања, везаних за опстанак РС, у свом интервјуу рекао: «Знате шта, ми не можемо бити већи Срби од Срба». Та реченица се често провлачи у изјавама представника Русије и они то говоре с правом. Неће се они сад борити за српске интересе на Космету или у РС ако и сами Срби оклијевају у том погледу. Могу евентуално пружити неку вербалну подршку, али, неће ићи даље од тога. Имали су прилике да се кроз Савјет за имплементацију мира у неколико наврата супротставе одлукама високих представника, преносу надлежности и деградацији српског народа у БиХ, па то нису урадили.

Какви механизми им стоје на располагању да учине нешто више?

Стоји им на располагању да кажу – знате шта, ви урадите то и имаћете те и те конквенце, на политичком, војном и не знам ком плану. Погледајте шта раде за Иран. Упозорили су Запад: «Можете све радити, само не смијете дирати Иран». Шта мислите, да не би Запад одавно интервенирао у Ирану, да Руси нису рекли «њет». Иран се практично одржава захваљујући активној руској подршци, коју Србија и српски народ због својих оклијевања немају у овом часу, као што се Сјеверна Кореја одржава захваљујући кинеској интервенцији.

Да ли је у постојећим околностима могућ договор домаћих политичких актера, без западног патроната, о стабилној унутрашњој структури БиХ?

Када би наши политичари, поготово српски и хрватски, знали размишљати, што наравно не знају, пошто су код нас углавном медиокритети на власти, онда би они могли нешто урадити у том погледу. Ево конкретног примјера - недавно је члан Предсједништва БиХ Жељко Комшић коментирао Додикове изјаве о референдуму. Рекао је да је референдум преозбиљно питање да би се њиме рјешавале неке ситне ствари у ентитетима, уз констатацију да су крупне ствари које се тичу промјене Устава БиХ нешто за што треба питати читав народ. Да су ови наши политичари на српској и хрватској страни интелигентни, они би ухватили Комшића за ријеч и организирали референдум о трећем ентитету у БиХ. На концу, то је био мој приједлог у једном интервјуу прије Комшићеве изјаве, али, мени управо паше ово што је Комшић рекао. Јер, ја бих волио да се каже - ти си изјавио да треба организовати референдум кад се ради о озбиљним стварима на нивоу БиХ. Лијепо, онда ћемо га организовати и о трећем ентитету.

Чини се да су све три стране опрезне према таквим експериментима због непостојања поузданих статистичких података у етничком саставу БиХ.

У политици треба знати нешто и рискирати. Дакле, може бити да су Бошњаци прешли 50 одсто, а може бити и да нису. Мени се чини да нису, али се та мишљења могу потврдити једино кроз праксу, пошто нема никаквог пописа становништва. Што се референдума о трећем ентитету тиче, Комшићева идеја је апсолутно добра, јер то мијења цјелокупну унутарњу структуру БиХ и практично оснажује подјелу БиХ по ентитетском, а и националном принципу, а даје основу за могући грађански пут БиХ. По мени, то је изузетно важно у овом часу, јер након ових ратова, спирала насиља и свих чуда које смо правили једни другима бесмислено је тражити да се било ко у БиХ међусобно воли. Морамо почети са суживотом једних поред других, помало градити неку интеракцију у стварном животу. Према томе, ја бих ухватио Комшића за ријеч и у Парламенту БиХ наметнуо организовање референдума о трећем ентитету на нивоу

Босне и Херцеговине, па нека се грађани читаве земље изјасне. Пошто не мислим да се ситуација у националним и вјерским осјећајима измјенила од 1992. када су Хрвати и Бошњаци прегласали Србе, увјерен сам да би се нешто другачија већина успоставила и овој ситуацији, односно, да би трећи ентитет био изгласан вољом народа БиХ.

Недавно сте били у Белгији, с циљем да се на лицу мјеста упознате с државно-правном организацијом те земље. Постоје ли елементи њиховог система који могу да буду од користи у БиХ?

Белгија је мултинационална и мултиентитетска заједница, исто као и БиХ, гдје се Фламандци и Валонци мрзе као пас и мачка, а осим тога се и не разумију, пошто су њихови језици тотално различити. Фламандци и Валонци имају апсолутно неовисне економије, имају свега неколико заједничких институција – вањски послови, трговина, обрана и социјално осигурање. И то функционира сјајно. Код њих, кад су кризе, не могу саставити владу и изабрати премијера и по десет мјесеци. За то вријеме држава функционира, зато јер и Фландрија и Валонија имају своје посебне владе које савршено функционирају, без ове савезне владе. Дакле, нема никаквог проблема да једна таква земља, која је ступ Европске заједнице у много чему, да она буде дио ЕУ, а да то једна БиХ не буде. Такођер, европски пројекат регионализације не предвиђа државе, већ предвиђа регије као основне субјекте, који имају чак и вањскополитичку димензију, а да не говоримо о економској и културној димензији.

Сматрате да је истинска функција НАТО-а на овом простору - неутрализација Срба. Како тумачите ту тезу?

Даћу врло конкретан примјер, гдје се јасно види која је права улога НАТО-а овдје. Ја сам у разговорима са неким парламентарцима из РС поставио питање, које је наизглед реторичке нарави - због чега су пристали да се одрекну грба и химне? Онда су они мени покушали објаснити како је то дошло до Уставног суда, како је речено да тако мора бити, да то вријеђе не знам чије националне интересе, дакле, глупости које уобичајено слушамо. Ја сам њима рекао – колико знам, сваки народ у мултиетничким заједницама, а има свега неколико држава у Европи које нису мултиетничке, има своју химну и грб. Другим народима који живе у истим тим мултиетничким државним цјелинама нимало не смета што ови то имају и не сматрају да су тиме повријеђени њихови национални интереси. Ето, Хрвати су имали шаховницу у грбу Југославије, Албанци на Космету су исто имали своја обиљежја у вријеме СФРЈ, па то ником није превише сметало. Валонци или Фламандци имају свој грб и химну, Каталонци и Баски исто и то не повријеђује ничије националне интересе, ових нација које живе скупа с њима.

Они у БиХ којима то ипак смета тврде да је ријеч о обиљежјима под којима се

убијало у посљеднем рату.

Убијало се и под шаховницом, па шта онда. Сада би Срби у Хрватској требало да кажу - знате шта, ви не бисте требали употребљавати шаховницу и «Лијепу нашу» због тога што су то били практично усташки симболи. Да не идем даље, јер су по химном Њемачке уништавани читави народи - Јевреји, Руси, Роми итд. па међународна заједница признаје њихову химну и не прави од тога никакву пропаганду, нити то икоме смета. Онда су ми парламентарци из РС рекли - па шта ви предлагате. Ја сам одговорио – сазовите сутра скупштину и уведите поново ваше симболе. Узвратили су – па, не може то, професоре Влајки, то је правна процедура. Закључио сам – право су овдје наметали они који су дошли извана, то није право Срба, Хрвата и муслимана. Онда су они дошли до поенте – нас би посмјењивали. Ја сам примјетио – добро је што би вас посмјењивали, дошла би нова скупштина, па би изгласала исту ствар. Кажу – окупирали би онда главне институције РС. Одговорио сам - драго ми је што сте то рекли, сад видите чему суштински служи организација у коју ви хоћете да уђете. Дакле, они би ради грба и химне окупирали овдје институције, како би забранили српском народу да има свој грб и химну. Ако је то основна улога НАТО-а на овим подручјима, онда се морате поносити тиме да вас читаво вријеме неко млати и лупа по глави, демонизира, уништава, бомбардира, а ви то и даље желите. Значи, ако би они у крајњој линији употребили силу да заштите бошњачке интересе и њихову повријеђеност због химне и грба српског народа, онда је јасно чему у крајњој линији служи та сила. А она се не примјењује према Бошњацима или Хрватима.